

Nikola Popović

BARMEN, GROF IZ PRIČE

Budimpešta, juni 2021.

– Čaša sa tankim rubom je bolja, vino se sporije greje – govori budimpeštanski barmen sipajući u čašu vino ružičaste boje. Onda pokazuje: na etiketi crna, serifna slova nalik na ona na lovačkim domovima, i glava divljeg vepra, vrat mu obavijen čokotima, ispod grb sa lišćem; veprić podigao čašu i nazdravlja, njuška mu razvučena u bekrijski osmeh.

– Kažu vinski puristi da ne valja mešati vino i vodu – dodaje barmen sipajući u vino soda-vodu – ali na današnjoj vrućini to je ipak lakše od čistog vina. Mađarske sorte frankovka, kadarka, portugizer, traže jaku i tešku hranu, zimsku lovačka jela.

Govori barmen o čaši i vinu, o staklenom rubu i temperaturi tečnosti, ono što kazuju svi baristi i koktel-majstori, akrobate i meštri šanka. Svuda, sad u Budimpešti kao i u pitomoj, mirisnoj Toskani i Kefraji, suvoj i trpknoj libanskoj dolini tišine, zvuče isto a opet drugačije te reči o vinu. Ono vuče arome zemlje, natapa se ukusima i mirođijama, sećanjem i živom rečju onih što vino na jednom podneblju žive.

Sada, u nadolazeće vrelo leto, ovaj tek napravljeni špricer čuva svežinu vode i reskog panonskog rozea, mreškaju se mehurići kao more gledano kroz crveno okno podmornice, limunova kriška je velika plosnata riba. Kasno je popodne, vreme aperitiva, zastalo između ručka i večere. Pravi budimpeštanski barmen koktele sa soda-vodom, dodaje u njih narandžinu koru, limun, đumbir, list nane ili bosiljka.

Drugačija su vina, ali šank uvek isti, nalik na kapetanski most u bejrutskoj kafani „Kapetanova kabina“ – tamo barmen Andre jednako služi treznog, pripitog i pijanog gosta. Plete bejrutski bifedžija tanku levantsku svilu, priča o vinima, gradu i o sebi nekad i sad, svakom ko ima uho da čuje, Bejručanima i putnicima na proputovanju.

Ovaj naš mađarski barmen Matijaš govori malo, reč mu je svedena i čista kao dobra mera za koktel. Plav je i mlad, u beloj košulji i prsluku, elegantan kao lakej, brkovi šiljati kao u risa. Sad kao što se pred plovidbu čisti paluba, on čisti šank, svoj pult kapetanski, a šoljice za espresso prekriva tkaninom, meko i lagano, kao što se pokriva čedo.

Pristižu gosti za šank, ulaze uznojani od vrelina dana, svakom Matijaš najpre toči čašu soda-vode sa kojom kapi limuna. Na ekranu počinje utakmica, Francuska-Mađarska, mile po terenu igrači, načas kamera skrene na navijače, uhvati dvoje što se ljube, leptoticu obraza obojenih u boje zastave, francuskog navijača, drži u ruci petla, malog kokota galskog.

*

Otpija se vino, barmen toči i krajičkom oka gleda utakmicu, samo kad svima natoči, nasloni se na šank i gleda, kao kapetan što vidi ledeni breg u daljini, prošao je već između raznih hridi i nema za njega iznenađenja. Tako i barmen naš, na propuštene šanse za gol, zatitra mu blago obrva i jamice na obrazima.

Sve se više jezika čuje za šankom, prepliće se francuski akcenat na poslednjem slogu i mađarski na prvom. Ima ovde i nešto Orijeanta, iako su i bar i barmen i utakmica ovde i sad, u Budimpešti: preko puta bara su kupole i arabeske sinagoge sa oker i ljubičastim pločicama, i dve kupole, koje pozivaju na maštanje o Kordovi, Sevilji, Gibraltaru. Digli su sinagogu oni koji su spustili sidro u ovome gradu, u središtu Evrope, sa jezikom koji je poseban kao egzotično ostrvo.

Ovo je jevrejska četvrt, na svetlarnicima velikih vrata su cvetni mozaici i šare u obliku menore, kroz njih pogled vodi u predvorja sa velikim lusterima. Gore lampinjoni, isti kao nekad, kad su zgrade u jevrejskoj četvrti zidane, kraj ulaznih vrata su mesingane tablice sa imenima i prezimenima stanara koji su odvedeni u nacističke logore. Onima što su oterani sa svog praga nije bilo povratka, a tablice sa imenom i datumom odlaska sećaju i upozoravaju više od velikog spomenika.

U poluvremenu utakmice, Mađarska vodi 1:0. Na balkonima stanari u potkošuljama, neko otpuhuje kolutove, neko se rashlađuje pivom. Pred kraj poluvremena, dao je gol Atila Fiola, zaorila se i ulica i četvrt cela – neko je vrisnuo u svojoj kući, čula se pesma i udari navijačkog bubnja. Samo se barmen Matijaš, kao smerni redov, raduje tiho, zamahnuo da udari rukom od uzbuđenja, ali se pokret pretvorio u blagi naslon na šank i on toči špricer i espresso, nudi uz to i piće od kajsije, sa očevo imanja – plamenu palinku boje jantara. Uz nju, čašu budimpeštanske vode

– blaga je i meka, kao baršunasti rečni plankton, glatka kao riblja koža.

*

Ljubitelji vina znaju, svakog ono nosi, putevima neslućenim i zaboravljenim. Govorim barmenu o knjizi Žila Verna „Matijaš Sandorf“, o mađarskom grofu-pustolovu, čije voyage extraordinaire, čudesno putovanje, počinje od austrougarskog Trsta, usred terezijanske četvrti, stiže na dunavske obale, u Budimpeštu, i nastavlja se južno, Sredozemljem. Piše majstor avanture o pticama što nose tajne poruke – golubovi pismonoše, za nožice im vezani smotuljci, kriptogrami. Uхватili goluba dvojica gradskih prevaranata, našli tajnu poruku, sprema grof ustanak za nezavisnost Mađarske.

Piše Žil Vern o grofu, plemenitim se i rađa i postaje, a Sandorf je sanjar, njegova je plovidba vođena voljom za putovanjem samim, manje osvetom prema svima što mu preče pute – džeparošima sa asfalta i kaldrme, sitnim lopovima i većim, što barataju obmanom i lažima i znaju samo zakon bodeža, kubure, sile. Nema pisac avanturist vremena za opis, radnja preleće preko mora, gradova i reka, portreti su tek skica i kroki. Ponekad se pisac izdigne, pa iz perspektive ptice gleda panoramu grada, krstari i plovi, gleda arterije gradske i četvrti, ali se odmah, kao trščanski galeb kad uoči plen, sjuri i kaže: „Eno ih dole, na trgu, dvojica sitnih razbojnika.“ Onda im navede imena. Sreće Sandorf na svome putu odmetnike od zakona, pirate koji mu rade o glavi, ali on nije grof osvjetnik kao Monte Kristo; Sandorfova je plovidba pustolovna i nema ljute osvete, najposle grof oprašta široko i aristokratski, svima, doušnicima i urotnicima, i žbirima što ga gone, i sa svim svojim prijateljima, na ostrvu jednom, pije vino, jede perkelt. Tako ga bar ja zamišljam, i pričam barmenu Matijašu o njegovom imenjaku. I grof Žila Verna je od malo reči i otmeno odeven, možda i on nosi prsluk i belu košulju, plav je ili riđ, i ima brkove kao u risa, samo je možda pustio bakenbarde. Kazujem barmenu da liči na imenjaka iz romana, on uzvraća špricerom i:

– Ne poznajem grofa, ali čini se, iz priče, da je to jedan veliki gospodin.

*

Sa brda Buda, kroz grane, pogled prati Dunav, to su putevi dunavskih kapetana, kraj žitnih polja i vinograda do crnomorskog ušća. Kažu mornari da se na palubi, u plovidbi, nepce uželi kopnenih ukusa, mesa i divljači; putnici znaju

da se, na proputovanju, uspomene spajaju sa neposrednim doživljajima a slike sa prethodnih putovanja doživljavaju jače.

O Budimpešti, prvoga dana, ne znamo mnogo, osim što nas letnja vrelna omamljuje i nosi, kao što zove i mami zvuk novog jezika, koji je čas razigran kao ritam čardaša, a onda uspori, kao orkestar, kad utihne pesma. Znamo i da za vino ime posebno ime, „bor“, koje nije od Rimljana, legionara i putnika, sijača vinograda, već svoje i neznanog porekla, kao retka loza. Ali hoće li u ovome gradu i zemlji biti mirnih snova i hoćemo li ovde sresti ljude zagledane u svoje krugove i mreže – berbere, barmene, majstore zanata i priče? Biće slatkorečivih, dužnosnika i službenika koji obećaju pa ćute, ali i onih što govore malo a pomažu – domaćina i prijatelja spremnih da otvore domove i srca. U jevrejskoj četvrti, odmah kraj sinagoge, u noći nakon utakmice, ukradene su tablice naših kola. Mađarski policajac bio je ljubazan dok smo popunjavali formular u kvesturi, sa mermernim podom i stolovima od špere. Pregledao je auto tiho, detektivski, prelazeći rukom preko ogrebotina sa drugih putovanja. Pitao je samo da li bismo da se pregleda sve, forenzika, kako veli, otisci prstiju, dodira ljudskih. Ne, jer Budimpešta i novo putovanje zove, i ne treba da prvu našu priču o gradu piše mali tat. Kaže moja žena: to je samo ekscentrik, kolekcionar memorabilija sa puta, mamile ga boje i slova.

Našli smo malu ulicu ugneždenu između reke i ulice Vaci koja je najraskošnija ulica grada, uveče blistaju njeni fenjeri i butici, juvelirnice i parfimerije. Na trgu sviraju ulični svirači. Saksofonista sa šeširom svira neki bluz, prati ga matrica sa razglasa, traje i plovi lagani swing. Malo dalje, čuje se pesma uz gitaru i usnu harmoniku. Pevačica u šarenjoj cvetnoj haljini svija vitko telo i udara ritam uz def, zvoni limeni snar.

Posle epidemije, grad se budi. U restoranima, Budimpeštanci, iako je letnja vrelna, jedu, i podgrevaju još na maloj plinskoj vatri, gulaš, paprikaš i gusta jela od pačetine koju Mađari vole, vazduhom se širi miris paprike i crvenog sosa.

*

Detektiv je zagledao branik, felne, pomno i ćutke. Kazao je najposle da se to događa retko, skoro nikad, i: – Žao mi je što se to dogodilo u mom gradu.

Recepcionerka našeg hotela, sitna i crnputa, Čileanka iz Santijaga, grada u Andima, ponudila nas je jabukama, na

mađarskom vele za to voće „alma“, što na španskom znači „duša“. Jedna Moldovljanka, za šankom, govorila je kako se i tamo desi da ukradu tablice i auto čak nov, odmah s ukrajinskog trajekta, ali nekad policija nema dovoljno benzina da goni kradljivce, tako kažu na vestima. Skinula je cipelu sa štiklom, malenim stopalom gladi gležanj. Priča o vinima svoje zemlje – slatka su i jaka, a zemlja puna podela, mada, kaže, nije se mržnja uvukla među ljude, Moldavci su ljudi od vina i pesme, piju i pevaju i pred svadbu i pred bitku.

Barmen Matijaš nije rekao ni reči. Samo je, između ponovljenih kadrova fudbalskog meča – kornera, faulova i golova – promrsio nešto brzo, kao da otpuhuje mušicu s brkova. Onda je napravio špricer, u velikoj čaši, zovu ga ovde „Házmester“ – „kućepazitelj“ i kazao: – To je sigurno neki pijani junoša, nakon utakmice, ukrao. Nosilo ga pivo, piće lagano a teško, i mlada, usijana glava. A možda

je to bio neki, kako ti veliš – veseli petlič galski, došao u Budimpeštu, da tutnja i divlja, pa se okomio na registarske table. Ali ko god da je, popij špricer, a tome oprost, kao onaj grof iz priče. U priči je najbolje napisati: tablice su otpale sa kola. Sad popij vina, odahni, gledaj u daljinu.

Svi barmeni vele isto, i levantski, bejrutski bifedžija Andre, i ovaj mitelevropski, budimpeštanski, koji se zove Matijaš: u vinu je priča o onom što je bilo i putokaz za dalje. Putovanje traži egzotiku, ali fikcija i avantura je već tu, oko nas, u skici i krokiju, u crtama lica i govoru ljudi, vijugavim kao arabeske i tajanstvenijim od kriptograma papirusnih. Svako je putovanje i čudesno i čudnovato, skice su građa za više romana.

I Matijaš, kao Bejručani, veli isto, da treba biti kao u pričama. A one se iznova rađaju, na tankom rubu čaše, iz letnje vreline i nepravilike na putovanju, priče devet života imaju.